

*Muallif: Iqtisodiyot va pedagogika universiteti
NTM Xorijiy tillar va jismoniy madaniyat fakulteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi
Ashurova Zilola Isroil qizi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada, maxsus ehtiyojli bolalarni umumta'lim muassasalariga qabul qilish haqida so'z yuritiladi. Bu jarayon o'quvchilarga yo'naltirilgan yangi va faolroq o'qitish uslublarini ishlab chiqishga, shuningdek, bunday bolalarga ko'proq imkoniyatlar yaratishga imkon beradi. O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat, jamiyat va imkoniyati cheklangan bolalar hamda ularning ota-onalari manfaatlariga xizmat qiladi, deb hisoblayman.

Kalit so'zlar: tarbiya, malaka, ehtiyoj, muammo, maxsus, ota-onalar, nogiron, hayot, korreksion, Inklyuziv ta'lim, davlat, o'quvchilar, imkoniyati cheklangan bolalar.

KIRISH

Alohida ehtiyojga muhtoj bolalarga ta'lim va tarbiya berish masalasini hal qilish bugungi kunda dolzarb muammolardan biridir. Hammamizga ma'lumki, hozirgi kunda ko'plab bolalar turli sabablarga ko'ra ta'limdan chetda qolib ketmoqda. Shu sababli, inklyuziv ta'limni rivojlantirish uchun tashkiliy va ilmiy-uslubiy choralarni ko'rib chiqish, tegishli mutaxassislarini tayyorlash va ularning malakasini oshirish bo'yicha tadbirlarni ishlab chiqish lozim. Maxsus yordamga muhtoj bolalarni umumta'lim muassasalariga jalb qilishning o'ziga xos asosiy omillari mavjud:

Alohida ehtiyojga ega bolalar ham sog'lom bolalar bilan birga ta'lim olish huquqiga ega. Inklyuziv ta'limni maqsadga muvofiq tashkil etish lozim, chunki maxsus ehtiyojli bolalar har tomonlama ijtimoiy yordamga muhtoj. Bunday nogiron bolalarga nisbatan mehribonlik va e'tibor bilan munosabatda bo'lishimiz kerak. Ularning ta'lim jarayoniga jalb qilinishi infantillik xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Inklyuziv ta'limdagi muammolarni hal etishning maqsad va vazifalari:

Inklyuziv ta'lim tizimida quyidagi maqsad va vazifalarni hal qilish zarur: ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan bolalar va o'smirlar uchun zaruriy psixologik-pedagogik va korreksion sharoitlar yaratish; ularning imkoniyatlarini hisobga olgan holda yo'naltirilgan umumta'lim dasturlari va korreksion ishlarni amalga oshirish; maxsus yordamga muhtoj bolalarning ruhiy rivojlanishini inobatga olib, ijtimoiy moslashuvni ta'minlash; ta'lim oluvchi bolalarning tenglik huquqini kafolatlash; nogiron va sog'lom bolalarning jamiyat va oila ishtirokida ehtiyojlarini qondirish, ijtimoiy hayotga faol moslashuvini ta'minlash; imkoniyati cheklangan bolalar va o'smirlarni oilalaridan ajratmasdan yashash huquqini ro'yobga chiqarish; imkoniyati cheklangan bolalar va o'smirlarga nisbatan jamiyatda do'stona va mehribon munosabatni shakllantirish va boshqalar.

2014-2016 yillarda Xalq ta'limi vazirligi va Respublika moliyaviy imkoniyati cheklangan bolalarni ijtimoiy moslashtirish markazi hamkorligida "O'zbekiston Respublikasida alohida ehtiyojli bolalar uchun inklyuziv ta'lim" loyihasi amalga oshirildi. Bu loyiha inklyuziv ta'lim yo'nalishida muhim qadam bo'ldi va Evropa Ittifoqi tomonidan qo'llab-quvvatlandi. Loyihaga ko'ra, yengilroq shakldagi nogironligi bo'lgan bolalar O'zbekistonning 5 ta viloyatidagi inklyuziv ta'lim tamoyillari asosidagi tajriba umumta'lim maktablariga qo'shildi.

Loyiha doirasida pilot resurs markazlarida o'qituvchilar va ota-onalar bilan maxsus

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-IYUL

ANDIJON, 2024

tadbirlar o'tkazildi. Afsuski, loyihaning ko'plab muvaffaqiyatlariga qaramay, uning natijalari barqaror emas edi va engil nogiron bolalarni umumiy ta'lim maktablariga o'tkazish amaliyoti davom etmoqda. Biroq, loyiha O'zbekistonda inklyuziv ta'limning birinchi qonunchilik bazasini ishlab chiqishga erishdi. 2015 yil 17 iyundagi Xalq ta'limi vazirining buyrug'i bilan "Jismoniy yoki aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilarni bir ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasasidan boshqasiga yoki inklyuziv (integral) ta'lim tizimidagi umumiy ta'lim muassasasiga o'tkazish tartibi to'g'risida"gi nizom qabul qilindi.

Ammo, normativ-huquqiy hujjatlar qoidalarini amaliyotga tatbiq etishning aniq mexanizmlariga ega bo'lmasdan, aholi bilan tushuntirish va faol ish olib borilmasdan turib, qabul qilingan qarorlar qog'ozda qolishi mumkin. Qaror loyihasi va O'zbekistonda 2030 yilgacha inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi nogiron bolalarning ota-onalari, ularning jamoat tashkilotlari va nogironlar tashkilotlari bilan yaqin hamkorlikda quyidagi tavsiyalarni hisobga olgan holda ishlab chiqilishi kerak.

XULOSA

Barcha ko'rsatilganlarni xulosalaylik, Inklyuziv ta'lim nogiron bolalar uchun maxsus alohida sinflarda tuzatish va rehabilitatsiya qilishni anglatmaydi. Bu, aksincha, bolalarning qobiliyatlari, yutuqlari va individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda, oqilona turar joy bilan ta'minlash uchun individual yordam xizmatlarini taqdim etishni anglatadi. Asosiy to'siq esa ko'pchilikning ongida mavjud bo'lgan stigmaning natijasida alohida ehtiyojli bolalarning salohiyatiga nisbatan ishonchsizlikdir. Biroq, biz doimo esda tutishimiz kerakki, xilma-xillik inson hayotining barcha jabhalarini yaxshilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Davletshin M. G. «Maxsus psixologiya» T-2000 y.
2. Maxsus maktab, maktab-internatlari dasturlari majmuasi. –Toshkent–2009.
3. MavlonovaR., To'raevaO., HoliqberdievK. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2001.
4. Surdopedagogika. Podred. E.G.Rechitskoy. – M.: Vldos, 2004.
5. Aytmetova S.SH. «Aqlizaif o'quvchilarni mehnatga tayyorlash». T.: 1982 y.
6. Po'latova P. M. «Maxsus pedagogika (oligofreno pedagogika)» «O'qituvchi»- 2005 y